बाळधर्म.

बालोन्नतिसहाय.

अथवा

बाळको माटे नीति शिक्षण अने ईश्वरोपासना सारुं.

स्तोत्रो वगेरे.

छपावी प्रसिद्ध करनार.

अमदावादप्रार्थनासमाज.

आर्योदय प्रेस.

संवत् १९५२. इ० स० १८९६.

मूल्य ०—१—०

સૂચના.

આ ન્હાના પુસ્તકમાં બાળધર્મ, બાલનિત્યોપાસના, ઈશ્વરોનિ-
ત્યોપાસના, અને બાલસંધ્યોપાસના, એ ત્રણ ન્હાનાં ન્હાનાં પુસ્તકો જે
કેટલાંક વર્ષ ઉપર અમદાવાદ પ્રાર્થના સમાજ તરફથી છપાઇ
પ્રસિદ્ધ થયાં હતાં તે ફરીથી એકત્ર કરી પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે.

"બાળધર્મ" સ્વર્ગસ્થ મહીપતરામ રૂપરામનું રચેલું છે; અને
"બાલસંધ્યોપાસના" મર્હૂમભોળાનાથ સારાભાઇનું રચેલું છે. બાળકોને
ધર્મ અને નીતિનું શિક્ષણ આપવા માટે "બાળધર્મનું" પુસ્તક પ્રસિદ્ધ
થયું છે અને "બાલસંધ્યોપાસના"નો હેતુ બાળકોને ઉપાસનાનો અ-
ભ્યાસ પડાવવાનો છે, તેમજ બાકીનાં બેછે તે બાળકોના સંસ્કૃત ઉ-
ચ્ચાર સુધરી તેમને શબ્દજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવામાં તથા ઈશ્વરોપાસનાસાનું
શિક્ષણ મેળવવામાં સહાયરૂપ થવા પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે.

ઈશ્વરની ભક્તિ કરવાનો ઉપદેશ ન્હાનાં બાળકોને ન્હાનપણ-
થીજ થવો જોઇયે. ઘણું કરીને આઠ વર્ષનું વય થાય ત્યારથી વિદ્યારં-
ભ કરાવવાનો આ ભારતવર્ષમાં સંપ્રદાય છે, "અષ્ટમેવર્ષે બ્રાહ્મણસ્યો-
પનયનં" આઠમે વર્ષે બ્રાહ્મણનું ઉપનયન કરવું. ગુરુની પાસે કુમાર-
ને ભણવા મોકલવો, એ ઉપનયન.

બ્રાહ્મણ એટલે વર્ણજાતિને સંબંધેજ છે એમ નથી. 'બ્રાહ્મણાઃપ્રા-

र्थकाः,' ईश्वरनी प्रार्थना करे ते ब्राह्मण एवो ब्राह्मण शब्दनो अर्थ छे. बालकने विद्यारंभनी साथेज ईश्वरना स्वरूप, गुण, महिमा, अने शक्ति विषे तथा तेनी भक्ति, प्रार्थनानो प्रकार तथा तेनी अवश्यता विषे उपदेश थाय तोज ते मोटी उमरे ईश्वरनिष्ठ तथा नीतिमान् थाय माटे बालकोनां मातपिता तथा रक्षण करनाराओनो धर्म छे के न्हानपणमांथीज तेओने ईश्वर शुं, धर्म शुं, तेनी भक्ति केवी करवी तेनी समजण पाडवी.

धर्म संबंधी वहेम भरेला तथा खोटा उपदेशो मळवाथी छोकरांओनां मन उपर खोटी असर थवाथी मोटी उमरे तेमने धर्मनी वातनी कांइ समजण पडती नथी. बीजी विद्यामां ते कुशळ होयछे, पण धर्मनी वातथी अजाण्या रेहेछे अने ते कारणथी ईश्वरथी विमुख थईने तेमनुं परिणामे पतन थायछे.

माटे आठ वर्षथी ते सोळ वर्ष सुधीनां वयनां छोकरांना उपयोगने वास्ते आ लघु नित्योपासनानुं पुस्तक छे. समजु छोकरांओ नित्योपासना करवामां चूकशे नहि; तेमज तेमनां मातपिता तथा तेओ जेना रक्षण नीचे होय तेओ छोकरांने प्रार्थना करवानो बोध करवामां उपेक्षा के दुर्लक्ष राखशे नहि, एवी आशा छे.

ईश्वरो जयतु.

बाळधर्म.

पाठ १ लो. धर्म अथवा कर्त्तव्य.

जे जे काम आपणे करवांज जोइए, अने न करीए तो पाप लागे ते आपणा धर्म के कर्त्तव्य छे. तो प्रत्येक बाळकनो, हरेक पुत्रनो अने पुत्रीनो १ लो धर्म शो छे?

पाठ २ जो. धर्म १ लो.

परमेश्वरनी नित्य भक्ति करवी ए प्रत्येक बाळकनो १ लो धर्म छे. आखा विश्वमां परब्रह्म परमेश्वर सर्वथी श्रेष्ठ छे, सर्व-नो सरजावनार, पालन करनार, अने संहार करनार छे. तेज मात्र पूज्य छे. नित्य सवारे अंग स्वच्छ करीने एटले नाहीने तथा मन स्वस्थ राखीने एटले बीजा विषयोनो विचार बंध पाडीने, जम्या पहेलां थोडीवार, ईश्वर उपासना करवी ए हरेक बाळकनुं १ लुं काम छे.

पाठ ३ जो. धर्म २ जो.

माबापनी आज्ञा पाळवी अने तेमनी सेवा करवी ए प्रत्येक बाळकनो बीजो धर्म छे. हरेक पुत्र अने पुत्रीए पोतानां माबापना कह्यामां रहेवुं, तेमनी सामुं बोलवुं नाहि, अने तेमनी चाकरी करवी. माबापादि वडीलो पोतानां बाळकने उछेरी मोटां करे छे, ने तेमना सुखने माटे घणुं दुःख सहन करेछे. तेमनो उपकार कदी भूलवो न जोइए. तेओ जे कहे ते करी तथा तेमने मान आपी राजी राखवां.

पाठ ४थो. धर्म ३ जो.

प्रत्येक बाळके विद्याभ्यास करवो जोइए. घेर भणवुं अने निशाळे भणवा जवुं. गुरूनी एटले निशाळना महेताजीनी आज्ञा पाळवी. ते भणावे ते ध्यान देइने शीखवुं, अने शीखामण दे ते मानवी.

पाठ ५ मो. धर्म ४ थो.

विद्या वडे मनने उछेरवुं, तेनी जोडे रोज थोडी वार रमवुं,

के टाढे पहोरे गाउ दोढ गाउ गामं बहार फरी आववुं. जे रमतथी शरीरने महेनत पडे ते रमतथी के बीजा हरकोइ प्रकारना श्रमथी शरीर उछरे छे अने बळवान थाय छे. पण रोज बधो वखत के घणोखरो वखत रमवामां गुमाववो नहि. भणवाने माटे वधारे वखत जोइए छे माटे थोडी वार रमवुं के फरवुं अने बाकीनो काळ भणवामां काढवो.

पाठ ६ ठो. धर्म ५ मो.

सारां काम करवां ए ५ मो धर्म छे. परमेश्वरनी भक्ति करवी ए १लो ने मुख्य धर्म छे, ने भक्तिना त्रण भाग छे. परमेश्वरनी प्रार्थना करवी ए एक भाग, सारां काम करवां ए बीजो भाग, अने नठारां काम न करवां ए त्रीजो भाग.

पाठ ७ मो. धर्म ६ ठो.

नठारां काम न करवां ए ६ ठो धर्म छे. जे काम परमेश्वरने गमे ते सारां काम, अने जे तेने न गमे ते नठारां काम.

पाठ ८ मो. धर्म ७ मो.

प्रार्थना करवामां परमेश्वरनुं ध्यान करवुं, तेना उपकार संभारवा, तेनी स्तुति करवी, खोटां काम कर्यां होय ते संभारी पस्तावो करवो, अने सुमति तथा ईश्वरकृपा मागवी.

पाठ ९ मो. सारां काम.

१ लुं. माबाप अने वडीलोनी सेवा करवी, अने तेओ कामकाज करवाने कहे ते ठीकठाक करवुं ए सारुं काम छे.

२ जुं. भाइ, बहेन, अने भांडु उपर हेत राखवुं अने तेओ राजी थाय तेम करवुं ए सारुं काम छे.

३ जुं. विद्याभ्यास करवो अने गुरुनी आज्ञा पाळवी ए सारां काम छे.

४ थुं. बीजां छोकरांपर हेत राखवुं अने तेमनुं भलुं करवुं ए सारुं काम छे.

५ मुं. साचुं बोलवुं ए सारुं काम छे.

६ ठुं. माणस उपर अने प्राणी उपर दया करवी ए सारुं काम छे,

७ मुं. क्षमा करवी ए सारुं काम छे.

८ मुं. जे आपणुं भुंडुं करे तेनुं पण भलुं करवुं ए सारुं काम छे.

९ मुं. अंगवस्त्र चोखां राखवां ए सारुं काम छे.

१० मुं. उपयोगी झाड उछेरवां ए सारुं काम छे. खेती करवी ए सारुं काम छे.

११ मुं. उद्योग करवो ए सारुं काम छे.

सारां काम घणां छे, ते सद्विद्या भणवाथी जाणवामां आवशे.

पाठ १०मो. सारां काम करवानुं प्रयोजन.

प्रार्थनानी जोडे सारां काम विना परमेश्वर प्रसन्न थाय नाहि.

दृष्टांत—कोइ राजानो मोटो बाग हतो. ते बागनो माळी नित्य राजा पासे जइ तेनां वखाण करे, कालावाला करे, तेने पगे लागे, तेनुं नित्य स्मरण करे, तेनुं नाम रोज दशहजार वार जपे, तेने माटे फळ ने फूल लेइ जाय ने तेनी कृपा मागे, ए जोइ खुशी थइ राजा तेना उपर महेरबानी राखे. एवामां एक

दिवसे राजा बाग जोवा गयो त्यारे तेणे बागने माठी अवस्थामां दीठो. झाडने पाणी पायेलुं नहि तेथी ते सुकाइ गयां हतां. नीदेलुं नहि, भोंयने खोदीने पोची करेली नहि, खातर पूरेलुं नहि, बागपर जापतो राखेलो नहि, वाड, वेला, वगेरेने समारी सारी अवस्थामां राखेलां नहि. एवुं जोइ राजा कोप्यो ने माळीने शिक्षा करी. आ संसार परमेश्वरनो बाग जाणवो. माणस, पशु, पक्षी, वृक्षादिक सर्व तेना सरजावेला पदार्थ छे. जेम माळीने राजाना बागमां काम करवानां हतां तेम आपणे पृथ्वी उपर काम करवानां छे. ते आपणां कर्त्तव्य छे, ते कर्या विना, एकली प्रार्थनाथी परमेश्वर प्रसन्न थाय नहि. बाग जोवा गयो त्यारे राजाने माळीना अपराधनी खबर पडी, पण परमेश्वरतो सर्वज्ञ छे अने सघळे छे माटे तेनाथी कांइ छानुं रहे नहि. जे करीए ते तुरत ते जाणे छे, सारां काम विना एकली भक्तिथी ते प्रसन्न थाय नहि.

पाठ ११ मो. नठारां काम.

१ लुं. माबापनी सामुं बोलवुं, माबाप करवानुं कह ते करतुं नहि ए नठारुं काम छे.

२ जुं. भाइ, बहेन, ने भांडु जोडे तथा बीजां छोकरां जोडे वढवुं ए नठारूं काम छें.

३ जुं. गाळो देवी ए नठारूं काम छे.

४ थुं. कोइनुं भुंडुं इच्छवुं ए नठारूं काम छे,

५ अदेखाइ करवी ए नठारूं काम छे.

६ जूठुं बोलवुं ए नठारूं काम छे.

७ भुडुं बोलवुं ए नठारूं काम छे.

८ कोइने मारवुं ए नठारूं काम छे.

९ आळसु थवुं ए नठारूं काम छे.

१० भीख मागवी ए नठारूं काम छे.

११ चोरी करवी ए नठारूं काम छे.

१२ छतरवुं ए नठारूं काम छे.

१३ दया करवी ए नठारूं काम छे.

१४ जुगार रमवो ए नठारूं काम छे.

बीजां नठारां काम घणां छे ते सुबोध पामवाथी जाणवामां आवशे.

—

पाठ १२ मो. नठारां काम नहि करवानी जरुर.

प्रार्थना नित्य करीए अने नठारां काम पण करीए तो ए प्रार्थनानुं फल नथी, ए प्रार्थना ईश्वर माने नहि.

दृष्टांत—कोइ शेठने घेर चाकर हतो ते शेठनी बहु सारी चाकरी करे, तेने साबुए चोळीने नवडावे, तेनुं शरीर लोहीने साफ करे, सारूं सारूं खावानुं लावी जमाडे; उनाळामां वा नांखे, शियाळामां तापणी करी आपे, तेनां धोतीयां सारां धोय, तेनां फाटां लुगडां सीवे, तेना पग चांपे, फूल फळ आणी आपे, चंदन ने अत्तर तेने अंगे लगाडे. एम घणी रीते तेनी सेवा करे; वळी तेने सलामो ने नमस्कार करे, ने पगे लागे. भूल थइ होय तो माफ करो एम कहे; माबाप तमेज छो, शेठजी साहेब तमे मोटा छो, तमारा जेवुं सारूं माणस पृथ्वी उपर नथी. हे दीनानाथ! हुं तो तमारो गरीब दास छुं, एवां एवां स्तुतिनां अने दीनतानां वचन बोली तेने खुश करे. पण ते शेठना घरमां नठारां काम करतो हतो ते शेठना जाणवामां आव्यां नहि त्यांसुधी तेना उपर शेठे घणी कृपा करी. पछी शेठना जाणवामां आव्युं के

ते सेवक तेना घरमांथी दाणो चोरेछे, घी चोरेछे, चीटामां सौ-
दो लेवा जाय तेमां चोरी करेछे, घरमांथी लुगडां चोरी जायछे,
अनेक रीते कपट करछे, शेठना दीकराने जुगार रमतां शीखवे;
एवां घणांक नठारां काम करतो ते झलायो. घणी सारी सेवा करे
तोपण एवो सेवक शेठने वाहालो नज लागे. ज्यांसुधी जाणवामां
न हतुं त्यांसुधी तेना उपर शेठनी मेहेर हती, पण जाण्या पछी
तेने ते धीक्कारवा लाग्यो. एमज आपणे परमेश्वरनी भक्ति करीए
तथापि नठरां काम करीए तो ते आपणने धिःक्कारे ने सजा करे.
माटे प्रार्थनानी जोडे सारां काम करवां अने नठारां काम न
करवां एज खरी भक्ति छे. सदाचरण ए भक्तिनुं, तेनाथी छुटूं
न पडे तेवुं अंग छे, दुराचरण ए भक्तिने निष्फळ करनार छे.
नठारां काम ए पाप छे, पाप करनारनी भक्ति साची न केहेवाय.
पापीनो प्रेम, पापीनी सेवा पूजा परमकृपाळु ने परमपवित्र विश्वा-
धिपति महा प्रभू स्वीकारे नहि.

सार-भक्तिनी जोडे सारां काम करवां अने माठां काम ना क-
ए वी सद्भक्ति जे न करे ते महापापी छे.

ईश्वर नित्योपासना.

श्री परमात्मनेनमः ॐनमोभगवतेपरब्रह्मणे परमात्मने परमका-
रणाय परमतत्वाय परमशिवाय सकललोकैककर्त्रे सकललोकैक-
भर्त्रे सकललोकैकगुरवे सकललोकैकसाक्षिणे सकललोकवरप्रदाय
सकललोकदुरितार्तिभंजनाय सकलजगदभयंकराय सकललोकैकशं-
कराय शाश्वताय निजावासाय निजाभासाय निरामयाय निरंजनाय
निरवयवाय निष्प्रपंचाय निष्कलंकाय निःसंगाय निर्मलाय निरुपम-
विभवाय निराधाराय नित्यशुद्धपरिपूर्णसच्चिदानंदाय परमशांतप्र-
काशाय महामंगलरूपाय जयजय परब्रह्मपरमेश्वर सर्वतोरक्षरक्ष माम
भयं कुरु कुरु क्षुत्तुषार्त्तंमामाप्याययाप्यायय प्रपन्नंमामानंदयानंदय
ममसमस्तदोषान् क्षमापय क्षमापय मयिदीनेतवातिकरुणांविस्तारय
विस्तारय संसारभयतापान्मांसंतारय संतारय मामसत्पथात्सत्पथमु-
न्नयोन्नय सदैवसत्कर्म्मानुष्ठानायमांसन्मतिं संप्रेरयसंप्रेरय तवकृपा-
कल्पलतयामामाच्छादयाच्छादय शरणागतंमामुद्धरोद्धर विश्वेश्वर
भगवन्नमस्ते नमस्ते ॥ अनेन ईश्वरोपासनाकृतेनपरमकारुणिको
भगवान्पापाहा महाविष्णुः प्रीयतां ॐतत्सत्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥

ॐशांतिः शांतिः शांतिः ॥

नमस्ते नमस्ते जगज्जन्महेतो नमस्ते नमस्ते महत्कीर्तिकेतो
नमस्ते नमस्ते महापुण्यसेतो नमस्ते नमस्ते नमस्ते महेश.
नमस्ते नमस्ते दयासारसिंधो नमस्ते नमस्ते प्रपन्नैकबंधो
नमस्ते नमस्ते महादेव शंभो नमस्ते नमस्ते नमस्ते महेश.
नमस्ते नमस्ते महाविघ्नहारिन् नमस्ते नमस्ते महादुःखहारिन्
नमस्ते नमस्ते महापापहारिन् नमस्ते नमस्ते नमस्ते महेश.
नमस्ते नमस्ते सदानंदभूते नमस्ते नमस्ते सदामोक्षपाणे
नमस्ते नमस्ते सदाशांतमूर्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते महेश.

अर्थ—श्री परमात्मने नमः॥ हे भगवान्, परब्रह्म परमात्मा, परमकारण, परमतत्त्व, परमशिव, सकल लोकना कर्त्ता, सकल लोकना भर्त्ता, सकल लोकना गुरु, सकल लोकना साक्षी, सकल लोकने वरदान आपनारा, सकल लोकनां पाप तथा दुःखनो नाश करनारा, सकल जगतने अभय करनारा, सकल लोकने सुख करनारा, शाश्वत, पोते पोतानी मेळे सर्व ठेकाणे वशी रहेला, स्वयं प्रकाश, क्लेश रहित, निरंजन, अवयव रहित, प्रपंच रहित, कलंक रहित, संगरहित. निर्मल जेना वैभवनी उपमा न अपाय एवा, निराधार, नित्य, शुद्ध, परिपूर्ण सच्चिदानंद जेना जेवो बीजो कोई नहि एवा परमशांत प्रकाश महामंगलरूप तमने नमस्कार करुंछुं, जयजय परब्रह्म परमेश्वर,

सर्व प्रकारे मारुं रक्षण करो, मने अभय करो, हुं क्षुधातृषातुर छुं ते मारुं भरण पोषण करो, हुं तमारी समीपे आव्योछुं, ते मने आनंद आपो; मारा सर्वदोष क्षमा करो, मुज दीन उपर अति करुणानो विस्तार करो, संसारना भय तापथी मारुं रक्षण करो.

असन्मार्गथी मने सन्मार्गे चडावो, सदा सत्कर्म करवानी मने सन्मति प्रेरो, तमारी कृपारूपी कल्पवृक्षनी छाया नीचे मने राखो, हुं तमारे शरणे आव्योछुं, मारो उद्धार करो. विश्वेश्वर भगवान् तमने वारंवार नमस्कार करूं छुं. आ ईश्वर उपासना में करी तेवडे परमकरुणारूप भगवान पापनाशक महा विष्णु प्रसन्न थाओ. ॐतत् सत् ब्रह्मार्प्पणमस्तु ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥

बालनित्योपासना.

ॐ नमस्तेसतेते जगत्कारणाय, नमस्ते चिते सर्वलोकाश्रयाय।
नमो ऽद्वैततत्त्वाय मुक्तिप्रदाय, नमो ब्रह्मणे व्यापिने शाश्वताय ॥
त्वमेकंशरण्यं त्वमेकं वरेण्यं, त्वमेकं जगत्पालकं स्वप्रकाशं।

त्वमेकं जगत्कर्तृपातृप्रहर्तृ, त्वमेकं परं निश्चलं निर्विकल्पं ॥
भयानां भयं भीषणं भीषणानां, गतिःप्राणिनां पावनं पावनानां ।
महोच्चैःपदानां नियन्तृत्वमेकं, परेषां परं रक्षणं रक्षणानां ॥
वयंत्वांस्मरामोवयं त्वां भजामो, वयंत्वां जगत्साक्षिरूपं नमामः
सदेकंनिधानं निरालंबमीशं, भवाम्भोधिपोतं शरण्यं व्रजामः ॥

अर्थः—हे सत्यस्वरूप, जगत्कारणप्रभु, हे चित्स्वरूप, सर्वे लोकोने आश्रयआपनार, अद्वैततत्व, मुक्तिदाता, सर्वव्यापी, शाश्वत, ब्रह्म ! अमे तने नमस्कार करिये छिये. तुंज अमारो एक शरण्य छे. तुंज एकलो वरेण्य छे. तुंज एकलो जगत्पालक अनेपोतानी मेळे प्रकाशमान छे. तुंज एकलो जगत्नो कर्ता, पालन करनार, तथा संहार करनार छे. तुंज एकलो पर छे, निश्चल छे, निर्विकल्प छे. तु भयनो भय तथा भय करनारनो भय करनार छे. तु प्राणिने गति आपनार छे, पावननो पण पावन तुं छे. घणां उंचां पदनो तु एकलो नियंता छे. परथी पर तु छे. रक्षण करनारनो रक्षण करनार छे. अमे तारुं स्मरण करिये छिये. अमे तने भजिये छिये. जगत्ना साक्षिरूप तने अमे नमिये छिये. सत्स्वरूप एकनिधान निरालम्ब ईश्वर ! भवसागरमांथी तारनार नौका, सर्वना शरण्य, अमे तारा समीपआविये छिये.

हे दिव्य, मंगलकारी, परमपवित्र, महापिता! हुं तारे शरणे आवी सद्बुधि मागुंछुं. हुं सद्गुणी थइ तारी भक्ति करुं एवी मति मने आपजे. सारां कर्म करी तारी सेवा करवाने योग्य थवाना मारा यत्नने सफल करनार तुं समर्थ छुं. मारां कर्त्तव्यनुं मने ज्ञान थाय, अने ते यथायोग्य करवामां चूकुं नहि; मारा मनने वश राखी सन्मार्गे वर्त्ती तारी कृपाने पात्र थाउं एवी मारी इच्छा छे ते तुं पार पाडजे. पापथी वेगळो रेहेवाना मारा प्रयत्नमां तुं मने सहाय करी मारा मनने शुद्ध कर. सदाचरण अने सद्भक्ति ए मारा खरा सुखनां साधन छे ते आपी मारुं कल्याण करजे! मारा दंडवत् प्रणाम स्वीकारजे. ॥

અમદાવાદ—આર્યોદય પ્રેસ.

बालनित्योपासना.

ॐ नमस्तेसते ते जगत्कारणाय,
नमस्ते चिते सर्वलोकाश्रयाय ।
नमो ऽद्वैततत्त्वाय मुक्तिप्रदाय,
नमो ब्रह्मणे व्यापिने शाश्वताय ॥
त्वमेकंशरण्यं त्वमेकं वरेण्यं,
त्वमेकं जगत्कारणं स्वप्रकाशं ।
त्वमेकं जगत्कर्तृपातृप्रहर्तृ;
त्वमेकं परं निश्चलं निर्विकल्पं ॥
भयानां भयं भीषणं भीषणानां,
गतिःप्राणिनां पावनं पावनानां ।
महोच्चैःपदानां नियन्तृत्वमेकं,
परेषां परं रक्षणं रक्षणानां ॥
वयंत्वांस्मरामोवयं त्वां भजामो,
वयं त्वां जगत्साक्षिरूपं नमामः
सदेकंनिधानं निरालंबमीशं,
भवाम्भोधिपोतं शरण्यं व्रजामः ॥

अर्थः—हे सत्यस्वरूप, जगत्कारणप्रभु! हे चित्स्वरूप, सर्वे लोकोने आश्रय आपनार, अद्वैततत्त्व, मुक्तिदाता, सर्वव्यापी, शाश्वत्, ब्रह्म! तुंज एक शरण्य छे, तुं एक वरेण्य छे; तुंज एक जगत्ने पाळनार छे, स्वप्रकाश छे; तुंज एक जगत्कर्त्ता, पाता, अने प्रहर्त्ता छे; तुं एक पर, निश्चल, निर्विकल्प छे; तुं भयनो भय छे; तुं भय करनारनो भय करनार छे. तुं प्राणिने गति आपनार छे. पावननो पण पावन तुं छे. घणा उंचा पदनो तुं एकलो नियंता छे. परथी पर तुं छे. रक्षण करनारनो रक्षण करनार छे. अमे तारूं स्मरण करिये छिये. अमे तने भाजिये छिये. जगत्ना साक्षिरूप तने अमे नमिये छिये. सत्स्वरूप एक निधान निरालम्ब ईश्वर! भवसागरमांथी तारनार नौका, सर्वना शरण्य, अमे तारा समीप आविये छिये."

हे दिव्य, मंगलकारी, परमपवित्र, महापिता! हुं तारे शरणे आवी सद्बुधि मागुछुं. हु सद्गुणी थइ तारी भक्ति करूं एवी मति मने आपजे. सारां कर्म करी तारी सेवा करवाने योग्य थवाना मारा यत्नने सफल करनार तुं समर्थ छुं. मारां कर्त्तव्यनुं मने ज्ञान थाय; अने ते यथायोग्य करवामां चूकुं नहि; मारा मनने वश राखी सन्मार्गे वर्त्ती तारी कृपाने पात्र थाउं एवी मारी इच्छा छे ते तुं पार पाड-

ने. पापथी वेगळो रेहेवाना मारा प्रयत्नमां तुं मने साह्याय्य करी मारा मनने शुद्ध कर. सदाचरण अने सद्भक्ति ए मारा खरा सुखनां साधन छे ते आपी मारुं कल्याण करजे ! मारा दंडवत् प्रणाम स्वीकारजे.

ईश्वरनित्योपासना.

श्रीपरमात्मनेनमः ॥ ॐनमोभगवतेपरब्रह्मणे परमात्मने परमकारणाय परमतत्त्वाय परमशिवाय सकललोकैककर्त्रे सकललोकैकभर्त्रे सकललोकैकगुरवे सकललोकैकसाक्षिणे सकललोकवरप्रदाय सकललोकदुरितार्तिभंजनाय सकलजगदभयंकराय सकललोकैकशंकराय शाश्वताय नित्यावासाय निजाभासाय निरामयाय निरंजनाय निरवयवाय निष्प्रपंचाय निष्कलंकाय निःसंगाय निर्मलाय निरुपमविभवाय निराधाराय नित्यशुद्धपरिपूर्णसच्चिदानंदाद्वयाय परमशांतप्रकाशाय महामंगलस्वरूपाय जयजय परब्रह्मपरमेश्वर सर्वतोरक्ष रक्ष माममयं कुरु क्षुत्तृषार्त्तंमामाप्याययाप्यायय प्रपन्नंमामानंदयानंदय ममसमस्तदोषान् क्षमापय क्षमापय मयिदीनेतवातिकरुणांविस्तारय विस्तारय संसारभयतापान्मांसंतारयसंतारय मामसत्पथात्सत्पथमुन्नयोन्नय सदैवसत्कर्मानुष्ठानायमांसन्मतिं संप्रेरय संप्रेरय तवकृपाकल्पलतयामामाच्छादयाच्छादय शरणागतंमामुद्धरोद्धर विश्वेश्वर भगवन्नमस्ते नमस्ते ॥

अनेन ईश्वरोपासनाकृतेनपरमकारुणिकोभगवानूपापहा महा विष्णुः[1] प्रीयतां ॐतत्सत्ब्रह्मार्प्पणमस्तु ॥

ॐशांतिः शांतिः शांतिः ॥

नमस्ते नमस्ते जगज्जन्महेतो नमस्ते नमस्ते महत्कीर्त्तिकेतो,
नमस्ते नमस्ते महापुण्यभेतो नमस्ते नमस्ते नमस्ते महेश.
नमस्ते नमस्ते दयासारसिंधो नमस्ते नमस्ते प्रपन्नैकबंधो,
नमस्ते नमस्ते महादेव शंभो[2] नमस्ते नमस्ते नमस्ते महेश.
नमस्ते नमस्ते महाविघ्नहारिन् नमस्ते नमस्ते महादुःखहारिन्,
नमस्ते नमस्ते महापापहारिन् नमस्ते नमस्ते नमस्ते महेश.
नमस्ते नमस्ते सदानंदभूते नमस्ते नमस्ते सदामोक्षपाणे,
नमस्ते नमस्ते सदाशांतमूर्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते महेश.

संस्कृत प्रार्थनाना अर्थ.

श्री परमात्मने नमः ॥ हे भगवन्, परब्रह्म, परमात्मा, परमकारण, परमतत्त्व, परमशिव, सकल लोकना कर्त्ता, सकल लोकना भर्त्ता, सकल लोकना गुरु, सकल लोकना साक्षी, सकल लोकने

---

१ विशति प्रविशतीत्येवं शीलः स्वभावोयस्यस विष्णुः ॥

२ शंभुस्वंयस्मात् भवतीतिशंभुः ॥

वरदान आपनारा, सकल लोकना पाप तथा दुःखने भागनारा जगतने अभय करनारा, सकल लोकने सुख करनारा, शाश्वत, पोते पोतानी मेळे सर्व ठेकाणे वशी रहेला स्वयं प्रकाश, क्लेश रहित, निरंजन, अवयव राहित, प्रपंच राहित, कलंक रहित, संग राहित, निर्मल जेना वैभवनी उपमा न अपाय एवा, निराधार, नित्य, शुद्ध, परिपूर्ण, सच्चिदानंद, जेना जेवो बीजो कोई नहिं एवो परमशांत प्रकाश महामंगलरूप तमने नमस्कार करूं छुं; जयजयं परब्रह्म परमेश्वर, सर्व प्रकारे मारुं रक्षण करो, मने अभय करो, हुं क्षुधा तृषातुर छुं ते मारूं भरण पोषण करो, हुं तमारी समीपे आव्योछुं, ते मने आनंद आपो, मारा सर्व दोष क्षमा करो, मुज दीन उपर अतिकरुणानो विस्तार करो, संसारना भय तापथी मारुं रक्षण करो. असन्मार्गथी मने सन्मार्गे चडावो, सदा सत्कर्म करवाने मने सन्मति प्रेरो, तमारी कृपारूपी कल्पवृक्षनी छाया नीचे मने राखो, हुं तमारे शरणे आव्योछुं, मारो उद्धार करो विश्वेश्वर भगवान् तमने वारंवार नमस्कार करूं छुं. आ ईश्वर उपासना में करी ते वडे परमकरुणारूपभगवान पाप नाशक महा विष्णु प्रसन्न थाओ. ॐतत् सत् ब्रह्मार्पणमस्तु. ॐशांतिः शांतिः शांतिः ॥

बालसंध्योपासना.

ॐ सत्यंज्ञानमनंतंब्रह्मआनंदरूपममृतंयद्विभातिशान्तं शिवमद्वैतं शुद्धमपापविद्धम्.

ईश्वर सत्यस्वरूप ज्ञानस्वरूप आनंदरूप अमृतरूप शान्त मंगळमय अद्वितीय पापरहित छे.

दोहरो.

एक अखंड अनंत तुं, जन्म रहित जगदीश;
शरण आवि तव दास हुं, वंदुं नमावी शीष. १
सकळ सृष्टि सरजनार तुं, तुं पालन करनार;
तारी इच्छा नियमथी, थाय सृष्टिसंहार. २
सरजेली वस्तुथकी, पृथक् परात्पर एक;
कीधो तें आ जगतमां, जड चैतन्य विवेक. ३
न्यायकारि करुणानिधि, मंगल देव महेश;
मंगळ तारां कार्य छे, मंगल छे उद्देश. ४
तारी सेवा भक्तिथी, थाय कुशल कल्याण;
सर्वे रूडी कामना, पूरे तुं भगवान. ५

हे परम पवित्र महादेव ! तुं मारो तारक, तुं मारो पालक; तारा उपर प्रीति राखी तारी भक्ति करवी एज मारो खरो धर्म छे. हुं दुराचरणे चालीने तारी भक्ति सेवा तुं कदी मान्य करनार नथी. सदाचरणनी साथे तारी भक्ति करीश तोज मारुं कल्याण तथा उद्धार थशे एम हुं सत्य मानुंछुं.

इंद्रवज्रा.

महाप्रभु मंगल देव सत्य,
उपासना हुं करुं तारी सेव;
नमी नमीने प्रभु लागु पाय,
कृपा करी नाथ करो सहाय. १

हे दयासागर ! तें आ भूगोल तथा बीजां अनेक ब्रह्मांडो उत्पन्न कर्यांछे. आ पृथ्वी उपर तें अनेक प्राणीयो सरजीने उत्तम ज्ञान, उत्तम अधिकार मनुष्य प्राणीने आप्योछे, माटे अमे तारी भक्ति न करिये तो तारा अपराधी थइये. आ जगत्‌नी रचना तथा आकाशमां सूर्य, चंद्र, मंगल, बुध, गुरु, शुक्र, शनि इत्यादि ग्रहो तथा उपग्रहो, धूमकेतुओ तथा अगणित तारानी सुंदर शोभा तथा नियम प्रमाणे करेली गोठवणोनो मनमां विचार करवाथी मारा मनमां घणो अचंबो तथा आनंद थायछे. हे महाप्रभु ! तारी शक्ति अ-

गाध, तारी करुणा अपार, तारो महिमा अगम्य छे, तुं तारी शक्ति थी आ जगत् तथा बीजां ब्रह्मांडो धारण करी रह्यो छे. तारो केटलो बधो उपकार छे! तें अमारे वास्ते आ पृथ्वीमां धनधान्य फल समृद्धिना अखूट भंडार भरी मूक्याछे. आ तारी दया करुणा उपकारनुं हुं पामर बालक शुं वर्णन करी सकुं!

तुं महासमर्थ तारी उपमा कोइने आपी सकाती नथी, तारी मूर्त्ति नथी, तारो आकार नथी, तुं परम चैतन्यरूप सर्व ठेकाणे व्यापी रहेलोछे, सर्व वेळा तुं अमारी पासे छे. अमे तने जोई सकता नथी, पण तुं अमने जोई सकेछे. तारे हाथ नथी पण तुं ग्रहण करेछे, पग नथी पण तुं चाली सकेछे, आंख नथी पण जोई सकेछे, कान नथी पण तुं सांभळी सकेछे; अने तारी खरी भक्ति करनारना सर्व रूडा मनोरथो तुं पूरा करेछे. अमारा आत्मा वडे तुं पवित्र परमात्मानी मानसिक पूजा अर्चा करी नीतिथी चालवुं एज तारी खरी आराधना छे, माटे हे महाराज! तारे शरणे आवी तने साष्टांगदंडवत् नमस्कार करूंछुं.

भुजंगी.

नमुं हुं नमुं हुं नमुं प्राणनाथ,
करुं प्रार्थना जोडिने बेउ हाथ;

सुणो प्रेमथी ते तमे मारा बाप,
करो नाथ मारां क्षमा सर्व पाप. १
नथी बुद्धि मारी वदुं शुं हुं वाणी,
अती पापि अज्ञान छुं अल्प प्राणी;
कृपा दृष्टि राखी रुडुं ज्ञान आपो,
महा पापना पुंजने नाथ कापो. २
सुशिक्षा बतावो सुमार्गे चढावो,
करी रक्षणो नाथ विद्या भणावो,
तमारी कृपाथी न पामुं हुं कष्ट,
कदी धर्मथी नाथ थाउं न भ्रष्ट. ३
तमारे हुं आधीन छुं दीनदास,
मने सर्वदा राखशो नाथ पास;
कुसंगे न जाउं कुमार्गे न चालुं,
सदा नीतिनी रूडि शिक्षा हुं पाळुं. ४
दिसेछे तमारी कृपाओ अपार.
करुंछुं नमस्कार हुं वारवार;
तमारो सदा मानिने ऊपकार,
समर्पुंछुं हुं भक्ति पुष्पोपहार. ५

हे परमपावन परमेश्वर ! हुं दीन बालक तमे प्रार्थना करीने मागुंछुं के तारो दया भाव मारा उपर छे ते हुं भूली न जाउं, तने नित्य संभारुं, तारा उपर प्रेम राखुं. आ बाल अवस्थामां मारी बुद्धि कोमल छे, मारामां पूरी समजण नथी; पण एटलुं खरुं समजुंछुं के हुं खोटे मार्गे जईश, नठारानो संग करीश तो मारुं कदी भलुं थनार नथी, अने तारो मारा उपर कोप थशे. तारी शिक्षा पाळीश तो तुं मने प्रसन्न थइश. तारी शुभ शिक्षा ए छे के, जूठुं बोलवुं नहि, कोइने दुःख देवुं नहि, कठोर वाणी बोलवी नहि, खोटो संग करवो नहि, नठारा पाप विचार सूझे एवी चोपडीओ वांचवी नहि, तथा एवां गीत गावां नहि, केफ, जुगार तथा खोटी रमत गमतना छंद-मां पडवुं नहि; मारां मावाप अथवा जे वडिल मने पाळतां होय तेओनी शिखामण मानी तेओनी सेवा चाकरी करवी, तेओना मनने दुःख संताप थाय एवी चाले चालवुं नहि, तेओनुं तथा सर्व वडी-लोनुं मान राखवुं, भाइ भांडु, बहेनो तथा सर्व सगां वहालां साथे हळी मळीने चालीने तेओना उपर स्नेह वाहाल राखवो अने तारी भक्ति करी तुं प्रसन्न थाय एवां काम करवां. ए शुभशिक्षा पाळी हुं सदा सन्मार्गे चालुं, एवी हे परमकृपालु परमेश्वर ! तुं मने आ-शीष दईने, मारी बुद्धिने सुधारी, मारुं संरक्षण कर.

सर्वमंगलमांगल्य
शिव सर्वार्थसाधक ।
शरण्य सर्व लोकानां
महादेव नमोस्तुते ॥

हे महादेव तमे सर्व मंगल तथा मांगल्य छो, कल्याणकारी छो तथा सर्व मनोरथ पूरा पाडो छो, सर्व लोकना शरण्य तमने नमस्कार छे.

ॐ भूर्भुवः स्वः—तत्सवितुर्वरे
ण्यंभर्गोदेवस्यधीमाहि ।
धियोयोनः प्रचोदयात् ॥

आ जगत्ने बनावनार धारण करनार तथा प्रलय करनार सविता (उत्पन्न करनार) सर्व शुभ कामनाना प्रेरक अंतर्यामी, आनंदरूप एवा परमेश्वर प्रकाशमान देवना श्रेष्ठ भर्ग, एटले तेज, ज्ञान अने शक्तिनुं अमे ध्यान करिये छिये. अमारी बुद्धिने सारां कर्म करवानी प्रेरणा करो. ए तेज केवुं छे ? ते त्रणे लोकने प्रकाश करेछे.

अन्यथाशरणंनास्ति त्वमेवशरणंमम ।
तस्मात्कारुण्यभावेन रक्षरक्षमहेश्वर ॥

हे महेश्वर ! मारे बीजा कोइनुं शरण नथी, तमेज मारं शरण छो. माटे करुणा भावथी मारुं रक्षण करो.

अभंग.

देव दयामय, करुंछुं विनय,
आपशो अभय, मने ईश. १
करुंछुं भजन, करुंछुं स्तवन,
करुंछुं नमन, तमने हुं. २
तमे छो दयाल, करो प्रतिपाल,
अज्ञान हुं बाल, शरणे छुं. ३
तमे मायबाप, हरो सर्व ताप,
करो सर्व माफ, पाप मारां. ४
तमे विश्वपति, आपो शुद्ध मति,
तम विना गति, नथी मारी. ५
स्मरी शुभ नाम, करुंछुं प्रणाम,
पुरो रूडा काम, सर्व मारा. ६
तमे भगवान, तमे बलवान,
आपो मने ज्ञान, सत्य तमे. ७
शरणे हुं आवुं, शुभ गीत गाउं,
पावन हुं थाउं, परब्रह्म. ८